

Christian Booß / Sebastian Richter

»Kristallhart gegenüber allen Feinden«

Die DDR-Staatsanwaltschaft und das MfS
im politischen Strafprozess

Christian BOOß – Sebastian RICHTER: „Kristallhart gegenüber allen Feinden“. Die DDR-Staatsanwaltschaft und das MfS im politischen Strafprozess¹

Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2024, 522 stran

PETR KREUZ

Tato rozsáhlá monografie je věnována dějinám prokuratury v bývalé Německé demokratické republice (NDR). Zaměřuje se přitom především na působení prokuratury v politických trestních procesech a na její spolupráci s východoněmeckým ministerstvem Státní bezpečnosti (Ministerium für Staatssicherheit, MfS), které řídilo činnost politické policie Stasi.

Západoberlínský rodák, historik Christian Booß (nar. 1953), pracoval v letech 1980–2009 převážně jako novinář a tiskový mluvčí. Od roku 2009 byl výzkumným pracovníkem v úřadu Spolkového zmocněnce pro dokumenty Státní bezpečnosti bývalé NDR (Der Bundesbeauftragte für die Stasi-Unterlagen, BStU). Od roku 2021 působil na téže pozici ve Spolkovém archivu v Berlíně, a to v oddělení spravujícím písemnosti bývalé východoněmecké Státní bezpečnosti (Bundesarchiv – Stasi-Unterlagen-Archiv, BA – StUA), které v oblasti správy dokumentů navázalo na činnost BStU. V roce 2017 publikoval rozsáhlou a ceněnou monografii, v níž na pozadí vývoje ve východním Německu po roce 1945 detailně zpracoval činnost advokátů v politických procesech v NDR v sedmdesátých a osmdesátých letech.² Historik Sebastian Richter (nar. 1977) byl od roku 2016 vědeckým pracovníkem ve výzkumném oddělení BStU. V letech 2020–2021 vedl pobočku BStU v Neubrandenburgu. V současné době působí jako vedoucí pobočky BA – StUA ve Frankfurtu nad Odrou.

Prokuratura podle sovětského vzoru (pod dosavadním názvem Státní zastupitelství – Staatsanwaltschaft) byla v NDR zřízena v roce 1952 jako orgán pověřený obecným dohledem nad dodržováním zákonnosti. Dosavadní historické bádání, které ve větším rozsahu započalo v devadesátých letech, většinou popisovalo „instrumentalizaci“ prokuratury v politických procesech a označovalo ji za vykonavatele vůle či prodlouženou ruku Stasi, resp. MfS.

Autoři si vytyčují v úvodu jako hlavní témata své práce kontrolu MfS nad činností prokuratury, zvláště v trestních procesech, dále lepší přístup MfS k reálnému mocenskému centru NDR, tj. k Ústřednímu výboru a politbyru Jednotné

1 „Kristallhart gegenüber allen Feinden“. *Die DDR-Staatsanwaltschaft und das MfS im politischen Strafprozess* [= *Analyse und Dokumente, Band 60 – Wissenschaftliche Reihe des Stasi-Unterlagen-Archivs im Bundesarchiv*]. („Tvrdě a nekompromisně proti všem nepřítelům“. Státní zastupitelství NDR a ministerstvo Státní bezpečnosti v politickém trestním procesu [= *Analýzy a Dokumenty, Svazek 60 – Vědecká řada Archivu podkladů Stasi ve Spolkovém archivu*]).

2 BOOß, Christian: *Im goldenen Käfig. Zwischen SED, Staatssicherheit, Justizministerium und Mandant – die DDR-Anwälte im politischen Prozess*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2017.

socialistické strany Německa (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, SED) a k jejímu generálnímu tajemníkovi, působení MfS při výběru prokurátorů a vliv prokuratury na zákonodárství a politické řízení justice. Booß a Richter již úvodem zásadně zpochybňují tezi dosavadního bádání o dominantním postavení MfS v politických procesech, která byla formulována po roce 1989 především na základě studia procesů s předními východoněmeckými disidenty v sedmdesátých letech. Ve skutečnosti lze po celou dobu existence NDR najít poměrně málo pramenných indicií o dominanci MfS v politických procesech.

Booß a Richter vycházeli vedle dokumentů MfS uložených v BA – StUA především z fondu Generální prokuratury (Generalstaatsanwaltschaft) NDR a z písemností ústředních orgánů SED, které se rovněž nacházejí ve Spolkovém archivu v Berlíně. V této souvislosti upozorňují na to, že dosud neexistovalo rozsáhlejší historické zpracování vývoje Generální prokuratury NDR, které by se opíralo o výzkum archivních pramenů.

Po rozsáhlé úvodní části následuje podrobná druhá kapitola, kterou napsal S. Richter. Je věnována vývoji prokuratury v NDR a jejímu postavení. Autor v ní nejprve popisuje genezi východoněmecké prokuratury podle sovětského vzoru jako orgánu obecného dohledu nad dodržováním zákonnosti. Z hlediska vývoje právní úpravy představovaly mezníky roky 1952, 1963 a 1977, kdy byly vydány zákony o prokuratuře. Prokuratura původně podléhala radě ministrů (vládě) NDR, avšak v roce 1963 byla podřízena Státní radě, kolektivnímu orgánu, který roku 1960 v pozici hlavy státu nahradil dosavadního prezidenta republiky. Nástup Ericha Honeckera k moci (na post generálního tajemníka SED) v roce 1971 přinesl určité oslabení významu Státní rady. Navíc se roku 1976 stal Honecker také jejím předsedou, takže zastával zároveň nejvyšší stranickou i státní funkci. Standardní úloha státního zastupitelství, tj. provádění trestního stíhání, byla u prokuratury formálně považována pouze za jednu ze součástí dohledu nad zákonností. Pro vedení politických procesů bylo na úrovni Generální prokuratury NDR zřízeno oddělení I.A, které se mělo zabývat zločiny proti státu a dalšími delikty, které vyšetřovala Stasi. Přitom úzce spolupracovalo s příslušnými složkami MfS. Autor upozorňuje, že Generální prokuratura vykazovala od padesátých let až do počátku let osmdesátých pozoruhodnou personální kontinuitu.

Ve třetí kapitole Ch. Booß popisuje způsoby, jakými SED řídila a ovlivňovala fungování východoněmecké trestní justice, včetně prokuratury. V první řadě šlo o zařazení klíčových představitelů a funkcionářů justice do nejvyšší stranické nomenklatury. O obsazení těchto postů tak rozhodovalo politbyro SED. Stranické orgány přímo zasahovaly i do průběhu některých trestních řízení, zejména do procesů s disidenty a s osobami obviněnými z válečných zločinů. Vedle politických kauz ovlivňovala komunistická strana trestní řízení také v případech vyšetřování zločinů spáchaných nejvyššími stranickými funkcionáři nebo jejich rodinnými příslušníky. Na ústředním výboru SED spadala prokuratura do gesce oddělení pro státní

a právní otázky, jehož vedoucím byl v letech 1954–1989, tedy prakticky po celou dobu existence východoněmecké prokuratury, Klaus Sorgenicht (1923–1999). Vliv ministerstva spravedlnosti na činnost prokuratury byl významný pouze v padesátých a šedesátých letech, dokud byla ministryní spravedlnosti Hilde Benjaminová (1902–1989, ministryní do roku 1967). V Honeckerově éře byl tento vliv oslaben i tím, že úřad ministra spravedlnosti zastávali nikoli členové SED, nýbrž představitelé Liberálnědemokratické strany Německa (Liberal-Demokratische Partei Deutschlands, LDPD), jedné ze stran tvořících východoněmeckou obdobu Národní fronty (tzv. Demokratischer Block der Parteien und Massenorganisationen), byť i ti byli samozřejmě nomenklaturními kádry SED.

Vznik východoněmecké prokuratury přinesl větší důraz na trestní řízení a zároveň i oslabení soudů. Na druhé straně však Booß řadou argumentů dokládá, že prokuratura nejpozději od konce padesátých let nebyla bezprostředně ve vleku MfS. Jednalo se spíše o rovnocennou spolupráci obou institucí. Zejména v Honeckerově éře prokuratura při vedení politických procesů (motivována mj. mezinárodněpolitickými ohledy a propagandistickými důvody) navenek dbala na dodržování zákonem stanovených zásad trestního řízení. V osmdesátých letech se v NDR výrazně zvýšila odborná úroveň pracovníků prokuratury, neboť mezi nimi začali konečně převažovat ti, kteří již absolvovali řádné vysokoškolské studium práva. V této souvislosti Booß velmi podrobně přibližuje vývoj personální politiky východoněmecké prokuratury. V době jejího vzniku tvořili mezi prokurátory drtivou většinu narychlo rekrutované dělnické kádry. Tito lidé zpravidla absolvovali jen různé lidové soudcovské kurzy či jiné formy právnického rychlostudia. V roce 1953 mělo z celkového počtu 886 východoněmeckých prokurátorů ukončené vysokoškolské právnické vzdělání pouze 11 osob. Od roku 1972 se na vzdělávání budoucích prokurátorů specializovala právnická fakulta v Jeně. V tomto roce mělo nicméně ze 69 prokurátorů Generální prokuratury NDR jen necelých 29 % univerzitní právnické vzdělání. Získávání politicky loajálních kádrů tak přineslo desetiletí trvající deprofesionalizaci a deakademizaci orgánu veřejné žaloby. Podíl členů SED v řadách východoněmeckých prokurátorů byl již roku 1953 přes 90 %, v polovině sedmdesátých let to bylo přes 99 % a v roce 1988 dosáhl 100 %! Celkový počet prokurátorů překročil v NDR počátkem sedmdesátých let 1000 osob. Booß dále věnuje detailní pozornost jednomu z mála významnějších kompetenčních konfliktů mezi generální prokuraturou a MfS. Ten se odehrál ve druhé polovině padesátých let a vedl v roce 1958 k odvolání Bruna Haida, tehdejšího zástupce generálního prokurátora, a posléze k jeho přesunutí na ministerstvo kultury.

Počet aktivních tajných spolupracovníků Stasi mezi prokurátory na Generální prokuratuře nikdy nepřesáhl číslo 10. V této souvislosti autor detailně rozebírá obsah jejich zpráv. Vedle samotné činnosti prokurátorů sledovala tajná státní policie především jejich případné kontakty na Západ. Prokurátoři, kteří měli přístup k tajným a důvěrným písemnostem, byli pravidelně prověřováni. Všichni

prokurátoři byli povinni hlásit veškeré případné vztahy a kontakty se Západem. Dále Booß předkládá biografie a charakteristiku všech funkcionářů, kteří se po dobu existence NDR vystřídali na postu generálního prokurátora a jeho zástupce. Neméně podrobně se věnuje i všem vedoucím oddělení I.A.

Ve čtvrté kapitole S. Richter předkládá na základě důkladné analýzy souboru politických případů poznatky o způsobech jejich projednávání Generální prokuraturou. Uvedená analýza je metodicky promyšlená a opírá se o všestrannou perfectní, ba obdivuhodnou všeobecnou znalost problematiky. Všechny politické procesy, které si autor zvolil za objekt své analýzy, podávají mnohostranné svědectví o činnosti východoněmecké prokuratury a orgánů činných v trestním řízení. Generální prokuratura NDR se přitom zabývala především závažnými politickými případy, neprovozovala tedy (jak to autor označuje) „každodenní státobezpečnostní justici“. Richterovy analýzy přinášejí řadu cenných poznatků, které, žel, nelze na tomto místě ani ve stručnosti reprodukovat. Značnou pozornost věnoval Richter oprávněně (zne)užívání institutu vyšetřovací vazby. Charakteristickým detailem je, že v sedmdesátých a osmdesátých letech zamítala prokuratura v politických kauzách takřka veškeré případné stížnosti obviněných proti jejímu uvalení vazby. Ve většině zkoumaných případů žádali vyšetřovatelé Stasi o prodloužení vyšetřovací vazby, někdy i opakovaně. Prokuratura jim v těchto případech poskytovala značnou volnost, pokud to nenarušovalo dojem formálně korektního řízení. K zastavení vyšetřování docházelo zpravidla jen v těch případech, když se obvinění ukázalo jako zcela vykonstruované, když hrozilo riziko dekonspirace tajného spolupracovníka nebo když se jednalo o rodinné příslušníky východoněmeckých prominentů.

Richter velmi důkladně analyzoval a srovnal závěrečné zprávy, jimiž bylo ukončováno vyšetřování a v nichž byly shrnuty hlavní zjištěné poznatky, s obžalobami, které podávala prokuratura. Obecně lze v trestních spisech pozorovat značnou podobnost závěrečných zpráv a obžalob (což ostatně neplatí jen pro poměry v NDR). Obžaloby však byly podle Richtera přece jen rozsáhlejší a více se v nich dbalo na dodržování právních formalit. Ojedinelé však nebyly ani případy, kdy prokurátor pouze opsal závěrečnou zprávu vyšetřovatele. Richter se podrobně zabývá otázkou, do jaké míry se v první polovině šedesátých let promítl do činnosti generální prokuratury pokus tehdejšího prvního tajemníka SED Waltera Ulbrichta o dílčí reformu justice. Z pohledu českého čtenáře je zajímavá pasáž (s. 316–323), v níž autor upozorňuje na odraz východoněmeckých protestů proti okupaci Československa v srpnu 1968 v dočasném výrazném nárůstu počtu politických procesů v NDR. Na činnost prokuratury tak či onak působily vnitropolitické a vnitroněmecké poměry: Do roku 1961 to byla existence otevřené hranice se Západním Berlínem, od druhé poloviny sedmdesátých let stoupající tlak občanů NDR na vycestování/emigraci do Spolkové republiky Německo (SRN), vedoucí mj. k různým protestním vystoupením, a také (úzkostlivě tajená) vzrůstající závislost diktatury SED na západních půjčkách. Významnou roli sehrávalo také úplatné osvobození (Freikauf) výcho-

doněmeckých politických vězňů západoněmeckou vládou, které probíhalo kontinuálně v letech 1963–1989. Ve více než 90 % politických procesů z osmdesátých let, které Richter zkoumal, potvrdil soud trest navržený prokuraturou v obžalobě. Podíl politických procesů, v nichž se konalo hlavní líčení s vyloučením veřejnosti, byl v autorem zkoumaném vzorku více než 80 %. To odráželo např. obavu SED, že by se mohlo začít veřejně diskutovat o motivech lidí, kteří chtěli emigrovat do SRN.

V páté kapitole se Ch. Booß podrobně zabývá řízením východoněmecké justice v politických procesech. Tento systém řízení spočíval ve čtyřúhelníku: vedení SED – instituce vydávající právní normy – justiční instituce – vyšetřovací orgány. Významnou roli v řízení východoněmecké prokuratury sehrávaly od šedesátých let tzv. „porady vedoucích a zástupců“ (Leiter- und Stellvertreterberatungen). Tato zprvu neformální grémia se v sedmdesátých letech institucionalizovala a přetrvala až do roku 1990. Právě tato grémia sehrávala klíčovou roli při implementaci rozhodnutí a usnesení SED na všech stupních prokuratury. Autor předkládá řadu jasných důkazů o tom, že o zahájení nejdůležitějších politických procesů v sedmdesátých a osmdesátých letech rozhodoval samotný Erich Honecker, jemuž byly také předkládány ke schválení navrhované rozsudky v těchto procesech. Praxi nižšího stupně východoněmecké prokuratury v politických případech Booß obšírně ilustruje na příkladu okresní prokuratury (Kreisstaatsanwaltschaft) v Gubenu v osmdesátých letech. Východoněmecké prokuratury byly povinny poskytovat pravidelné zprávy stranickým orgánům a hlášení nadřízeným institucím. Kromě toho od nich byly nepravidelně požadovány zprávy k jednotlivým konkrétním případům.

Booß dále podrobně rozebírá dopad východoněmeckého trestního zákoníku z roku 1968 a jeho tří novel z let 1974, 1977 a 1979 na soudní rozhodování v politických případech a na činnost prokuratury. Novela z roku 1979 vytvořila nové grémium, které se mělo napříště podílet na řízení bezpečnostních složek a justice, a to Konzultační radu ústředních justičních a bezpečnostních orgánů. Úkolem tohoto grémia bylo (vedle vytváření právní fasády partajně řízené justice) sjednocení judikatury. Celkově autor dospívá k závěru, že otázku, kdo koho v politických procesech ovlivňoval, popř. kdo jim dominoval, nelze jednoznačně zodpovědět, neboť je třeba vždy přihlížet ke konkrétní fázi trestního řízení. Na jeho počátku hrálo hlavní roli MfS v součinnosti se stranickými orgány. Vliv dalších orgánů, především prokuratury, v pokročilejších fázích politických procesů, zvláště pak v Honeckervě éře, rozhodně nelze podceňovat, neboť byl značný a postupně zesiloval hlavně na úkor MfS.

V šesté, shrnující kapitole autoři znovu zdůrazňují svůj stěžejní závěr, že východoněmecká prokuratura rozhodně nebyla v politických procesech pouhým asistujícím pomocníkem MfS. Tento dojem podle nich vytvořily práce o největších, spektakulárních politických kauzách, jako byl případ Roberta Havemanna v roce 1979, kde MfS skutečně úzce spolupracovalo s vedením SED a prokuratura plnila

spíše servisní úkoly. Vliv MfS v politických procesech byl významný až dominantní pouze v padesátých letech, od té doby klesal. Po celou dobu existence NDR zasahovala SED do pravomocí soudů. Přehnané je podle autorů i tvrzení, že Stasi zásadně ovlivňovala personální politiku prokuratur. Tuto pravomoc pevně držely v rukou stranické orgány, nehledě na to, že např. v roce 1988 byli všichni prokurátoři v NDR členy SED. Východoněmecké trestní právo procesní, které bylo kodifikováno již v roce 1952, výrazně upřednostňovalo přípravné řízení před soudním jednáním. To zároveň předurčovalo významnou roli MfS a prokuratury v politických procesech. Zastřešení, které poskytovala SED, umožňovala MfS v politických případech používat extralegální i protiprávní postupy. Prokuratura, která byla *de iure* povinná jednat podle zásady legality, tyto postupy *ex post* schvalovala.

Závěr publikace tvoří rejstříky osobních jmen a místních názvů, jimž předchází soupis použitých archivních a normativních pramenů a rozsáhlý seznam tištěných pramenů a použité literatury.

Recenzované dílo přináší skutečně komplexní a vyčerpávající zpracování úlohy prokuratury v politických procesech v NDR, a to jak na centrální, tak zčásti i na lokální úrovni. Autoři kromě toho shromáždili i množství obecně platných poznatků o vývoji úřadu veřejného žalobce a prokuratury ve východní části rozděleného Německa v letech 1945–1990. Také jejich poznatky o úloze prokuratury v politických procesech je možné částečně zobecnit také na ostatní trestní procesy.

Monografie Ch. Booše a S. Richtera nepochybně představuje cenný metodický vzor pro budoucí, skutečně důkladné zpracování dějin prokuratury v komunistickém Československu, zejména pak pro poznání její úlohy v politických procesech, a to od jejího vzniku až do roku 1989. Zároveň skýtá velké množství poznatků a materiálu pro případnou komparaci.

Při čtení dosavadních českých právněvědných, resp. právněhistorických prací o dějinách prokuratury, přepadá archiváře pracujícího po desetiletí s písemnostmi československé trestní justice z let 1948–1989 dosti často nepříjemný pocit kognitivního deficitu: něco jiného čte ve zmíněných pracích, něco jiného vidí ve zpracovávaných písemnostech (tj. v archivních pramenech).³ Při čtení rozsáhlého

3 To se týká i prozatím zřejmě nejzdařilejšího a hojně citovaného souhrnného zpracování právních dějin československé komunistické prokuratury, které publikoval před půldruhým desetiletím státní zástupce J. Lata – LATA, Jan: Prokuratura. In: BOBEK, Michal – MOLEK, Pavel – ŠIMÍČEK, Vojtěch (eds.): *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2009, s. 848–891. Lata se ve své práci opírá pouze o tištěné prameny, archivní prameny naprosto ignoroval. Používá tak především normativní texty, dobovou právněvědnou a právnickou literaturu, specializovaná periodika vydávaná prokuraturou a fungující zčásti jako interní tisky, občas sáhne po memoárových textech. Tato pramenná základna nepochybně (přes veškerou snahu o kritický odstup) ovlivnila jeho závěry. To se týká nejvíce jeho (ne)interpretace konkrétních případů, uveřejněných v periodikách prokuratury, a také nekritického přebírání sebeospravedlňujícího tvrzení objevujícího se v publikacích části právních vědců a justičních funkcionářů počátkem devadesátých let, že komunistická prokuratura nebyla o mnoho více než orgán veřejné žaloby, obvyklý v demokratických právních státech. Otázku spolupráce prokuratury s bývalou Státní bezpečností, o které bylo možné napsat (jak ukazuje nejen recenzovaná monografie) stovky stran, se dotýká Lata jen zběžně (s. 883–884), aniž by odkázal na jeden jediný konkrétní případ! Totéž

a hutného, přesto však místy velmi poutavého díla Ch. Booše a S. Richtera jsem podobný pocit ani na okamžik neměl. Naopak jsem byl velmi často překvapován, jak přesně jejich zjištění a závěry, dosažené rozsáhlým výzkumem archivních pramenů zejména justiční a státobezpečnostní provenience, vystihují také poměry v československé komunistické justici. Je až zarážející, jak blízké analogie až shody československá a východoněmecká trestní justice, zejména prokuratura, od padesátých do osmdesátých let vykazovaly. Domnívám se, že i tato má čtenářská reflexe svědčí o vysokých odborných kvalitách a mimořádném vědeckém přínosu recenzované monografie. Ta je dílem dlouholeté práce dvou autorů, kteří se mohli opírat řádově o stovky německých právněvědných a historiografických prací z posledních více než třiceti let. Na podobně rozsáhlou a komplexní historickou monografii o československé prokuratuře si budeme muset ještě mnoho let počkat. V neposlední řadě také proto, že česká právní věda a historiografie (na rozdíl od německé) – až na dílčí čestné výjimky v podobě sborníkových či časopiseckých statí,⁴ popř. kapitol ve vysokoškolských kvalifikačních pracích – prozatím nepřipravila půdu, na které by se mohla taková standardní, mezinárodně srovnatelná monografie urodit.

platí také o podílu prokuratury na uváděném „nestíhání prominentních osob, byt se dopustily trestné činnosti“ (s. 884). Lata se prakticky nezmiňuje o zneužívání institutu vyšetřovací vazby, zvláště v politických a jiných exponovaných procesech, třebaže se jednalo o závažný projev komunistického bezpráví, na němž se právě prokuratury zásadním způsobem podílely. Za autorovým myšlenkovým a znalostním horizontem byl zřejmě fakt, že jeho text vznikl celé desetiletí poté, kdy v Německu bylo za porušování práva ve formě zneužívání vyšetřovací vazby odsouzeno v rámci trestněprávního vyrovnání s komunistickou minulostí několik bývalých východoněmeckých prokurátorů (státních zástupců) a soudců. Jen výše naznačený způsob práce s prameny a literaturou mohl Latu dovést k vyjádření nesouhlasu s názorem, že „že by prokuratura (a její osazenstvo) ve službě režimu nějak výrazně vynikala nad ostatní státní orgány“ (s. 891). Závěry Ch. Booše a S. Richtera jsou v tomto ohledu zcela kontradiktorní a neplatí jen pro východoněmeckou prokuraturu, ale více či méně zřejmě pro jakoukoli prokuraturu fungující podle sovětského vzoru v prostředí komunistické diktatury. Oba němečtí historikové své závěry podložili rozsáhlým a všestranným pramenným výzkumem, nikoli jen povrchními a možná profesně poněkud předpojatými pozorováními a dojmy.

- 4 Cenný, avšak prozatím jen nevelký příspěvek české historiografie k tématu dějin československé prokuratury a její úloze v politických procesech (zvláště v období po konstituování prokuratury podle sovětského vzoru jako orgánu dozoru nad dodržováním zákonnosti ústavním zákonem č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře a prováděcím zákonem č. 65/1952 Sb., o prokuratuře) představují např. studie ŽÁČEK, Pavel: Ochránkyňe „socialistické“ zákonnosti. Politické řízení prokuratury proti vnitřnímu nepříteli, 1988–1989. *Paměť a dějiny*, 2009, roč. 3, č. 1, s. 46–71 a PAŽOUT, Jaroslav – ZÍTEK, Adam: Ochránkyňe a prosazovatelka socialistické zákonnosti? Konfikty a klientelismus v nejvyšších orgánech československé prokuratury. In: *Paginae historiae. Sborník Národního archivu*, 2021, roč. 29, č. 2, s. 251–280. Jako východisko k budoucímu výzkumu si zaslouží ocenění také práce archivářky M. Skopalové věnované písemnostem východočeských krajských prokuratur uloženým ve Státním oblastním archivu v Zámruku/Hradci Králové – viz SKOPALOVÁ, Marie: Krajská prokuratura Pardubice 1949–1960. In: *Sborník archivních prací*, 2003, roč. 53, s. 583–639 a TÁŽ: Krajská prokuratura Hradec Králové 1949–1993. In: *Sborník archivních prací*, 2006, roč. 56, s. 547–656. Zásadní průlom ve výzkumu nejvyšších orgánů československé prokuratury, zejména v období normalizace (včetně jejich úloh v politických trestních procesech) představuje loni vydaná, rozsáhlá a bohatě dokumentovaná monografie PAŽOUT, Jaroslav: „*Střežíme socialistickou zákonnost*“. *Nejvyšší orgány československé prokuratury a jejich působení v letech 1969–1989*. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2024.